

přízemních listů podlouhlá, široce vejčitá až kopinatá, (3-)5-10(-15) cm dl., 2-5(-7) cm šir., na vrcholu špičatá, na bázi uťatá až slabě srdčítá, celokrajná, řidčeji jemně vroubkovaná, na líci tmavozelená, modrozelená až zelená, lysá, na rubu světlejší, sivozelená, na žilkách často krátce chlupatá, na okraji lysá nebo jemně krátce brvitá; řapík křídlatý, křídla k bázi pozvolna zúžená, na průřezu ± 3hranný, zpravidla o málo kratší než čepel; lodyžní listy menší, 2,5-5,0 cm dl., 1,0-1,5(-3,5) cm šir., kopinaté až vejčité, na bázi klínovitě zúžené nebo slabě srdčité, krátce řapíkaté; nejhořejší lodyžní listy přisedlé, malé; botky bylinné, až 3 cm dl., lysé nebo roztroušeně chlupaté. Květenství hustý, přímý, válcovitý lichoklas, (2-)3-5(-10) cm dl., 1-2 cm šir., na vrcholu tupě zakončený. Květy 3-4 mm dl., s růžovým až tmavě růžovým, vzácně bílým okvětim; tyčinky za květu nápadně vyčnívají z květů. Nažky 3hranné, 4-5 mm dl., lesklé, hnědé, krátce vyčnívající ze zaschlého okvětí. V-VIII. Gf.

2n = 48 (37. Šum.-novohr. podh.), 24, 44, 120 (extra fines)

Variabilita: U nás pouze v poddruhu subsp. *major*. Proměnlivost se projevuje ve vzrůstu, tvaru a odění listů a barvě květů. Nápadné jsou především rostliny s úzkými listy, označované jako var. *angustifolia* (HAYNE), vyskytující se roztroušeně v jednotlivých populacích. Jednotlivé odchylky nemají vyšší taxonomickou hodnotu.

Ekologie a cenologie: Vlhké, zejména horské a podhorské louky s vysokou hladinou spodní vody, černavy, slatiny, rašelinné louky, nivy, světlejší lužní lesy, břehy potoků apod. Dává přednost kyselým podkladům, i když výskyt na alkalických podkladech není vzácný. Změnu vodního režimu snáší poměrně špatně, proto např. v oblastech, kde jsou prováděny rozsáhlé meliorační zásahy do krajiny, rychle mizí nebo přetrvává jen ostrůvkovitě na vhodných stanovištích (např. Polabí). Nejčastěji ve společenstvech svazů *Calamagrostion villosae*, *Calthion* (diagnostický druh podsvazu *Caltheni-*

on), *Polygono-Trisetion* (diagnostický druh) a často i ve společenstvech příbuzných svazů.

Rozšíření v ČSR: V Čechách roztroušeně až hojně, vzácně chybí. Těžiště rozšíření v oreofytiku a mezofytiku, v termofytiku roztroušeně až vzácně nebo může i chybět. V planárním stupni Českého termofytika kdysi daleko hojněji než dnes, v kolinním až subalpínském roztroušeně až hojně (max.: Krkonoše, Sněžka, 1590 m). Na Moravě je hojný v z. a s. části; ve v. regionech je jen ostrůvkovitě, mnohdy jen ojedinelé trsy (Moravskoslezské Beskydy, Středomoravské Karpaty, Bílé Karpaty), na j. Moravě přibližně v trojúhelníku Brno-Znojmo-Břeclav pravděpodobně chybí nebo je velmi vzácný. — Mapy: SLAVÍK Zpr. Čs. Bot. Společ. 7: 92, 1972; SLAVÍK Preslia 56: 248, 1984; SLAVÍK FKS 1986: 167.

T: [chybí v 5. Terez. kotl., 16. Znoj.-brn. pah., 17. Mikul. pah., 18a. Dyj.-svr. úv., 19. B. Karp. step., 20. Jihomor. pah. (kdysi Čejč)]. — M: [chybí v 79. Gottw. vrchy, 81. Host. vrchy, 82. Javorn., 83. Ostr. pán., 84. Podbesk. pah.]. — O: ve všech fyt. o.

Celkové rozšíření: Subarktické až mírné pásmo Eurasie, chybí však na Islandě a v s. Skandinávii (v j. Skandinávii druhotně), ve Středozeří a na Kavkaze v horských polohách. V Asii se rozpadá *B. major* na řadu subspecií, jejichž vymezení je mnohdy nejasné. Severoamerické populace jsou oddělovány do samostatného druhu. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 130; HULTÉN FA 1968: 385; AFE 1979: 28.

Význam: Používá se v lidovém léčitelství. Oddenky obsahují velké množství tříslovin a škrobu. Dobytek na lukách hadí kořen nespásá.

Poznámka: Vzácně se pěstuje a ojedinelé zplaňuje himálajský druh *Bistorta amplexicaulis* (D. DON) GREENE nápadný vysokým vzrůstem, hor. lodyžními listy hluboce srdčité vykrojenými, objímavými a temně červenými květy ve štíhlých lichoklasech. V letech 1966-1972 zplaněl v Brně-Pisárkách (SMEJKAL, BRNU). V Evropě zplaňuje jen ve Velké Británii a Irsku (mapy: AFE 1979: 27). Na skalkách se často pěstuje himálajský druh *B. affinis* (G. DON) SOJÁK, velmi podobný druhu *B. major*, ale s lodyhami nižšími (20-30 cm vys.) a s květy růžovými až červenými.

9. *Fallopia* ADANS. — opletka

Fallopia ADANSON Fam. Pl. 2: 274, 277 et 557, 1763. — Syn.: *Polygonum* *Helxine L. Sp. Pl. 363, 1753 p. p. — *Polygonum* L. sect. *Tiniaria* MEISNER Monogr. Gen. Polyg. Prodr. 62, 1826 p. p. — *Bilderdykia* DUMORT. Fl. Belg. 18, 1827. — *Helxine* (L.) RAHIN. Fl. Tellur. 3: 94, 1837. — *Tiniaria* (MEISNER) REICHENB. Handb. Natürl. Pflanzensyst. 236, 1837. — *Fagopyrum* MILL. sect. *Tiniaria* (MEISNER) H. GROSS Bull. Acad. Int. Geogr. Bot. 23: 20, 1913. — *Polygonum* L. sect. *Helxine* (L.) HYLANDER Nord. Karlväxtfl. 2: 381, 1966 p. p.

Lit.: HOLUB J. (1971): *Fallopia* Adans. 1763 instead of *Bilderdykia* Dum. 1827. Folia Geobot. Phytotax. 6: 171-177.

Jednoleté byliny nebo dřevité liány. Lodyhy zpravidla ovíjivé, vzácněji poléhavé, oblé nebo hranaté. Listy v obrysu většinou trojúhelníkovité, řapíkaté, nejčastěji celokrajné, na bázi často střelovité, botky bylinné, krátké. Květenství úžlabní nebo koncové (svazečky nebo zdánlivé hrozny či laty). Květy oboupohlavné, malé, okvětních lístků 5, na bázi srostlých, za plodu se zvětšujících,

vnější listky křídlaté nebo výrazně kýlnaté; tyčinek 8, semeník 3hranný s velmi krátkými nebo chybějícími čnělkami a 3 kulovitými bliznami. Plod 3hranná matná nebo lesklá nažka zcela obalená zveličelým okvětím. Endosperm rohovitý, zárodek bokokořenný. — 9 druhů, rozšířených především v mírném pásmu s. polokoule. — Entomogam.

- 1a Dřevité liány . . . . . 3. *F. aubertii*
 b Jednoleté byliny 2
 2a Lodyhy hranaté, ± drsné, až 50 cm dl., plazivé, řidčeji ovíjivé; květenství v úžlabních svazečcích nebo řídkých přetrhovaných zdánlivých hroznech; okvěti žláznaté, vnější okvětní listky za plodu výrazně kýlnaté nebo úzce křídlaté; plody (2,5-)3,0-4,0(-5,0) mm dl., matné . . . . . 1. *F. convolvulus*
 b Lodyhy ± oblé, hladké, až 3 m dl., ovíjivé; květenství v úžlabních zdánlivých hroznech; okvěti nežláznaté, vnější okvětní listky za plodu výrazně křídlaté; plody 2,5-3,5(-4,0) mm dl., lesklé . . . . . 2. *F. dumetorum*

1. *Fallopia convolvulus* (L.) Á. LÖVE — opletka obecná Tab. 85/2

Fallopia convolvulus (LINNAEUS) Á. LÖVE Taxon 19: 300, 1970. — Syn.: *Polygonum convolvulus* L. Sp. Pl. 364, 1753. — *Fagopyrum carinatum* MOENCH Meth. Pl. 290, 1794. — *Polygonum convolvulaceum* LAM. Fl. Franç. 3: 239, 1779. — *Bilderdykia convolvulus* (L.) DUMORT. Fl. Belg. 18, 1827. — *Helxine convolvulus* (L.) RAFIN. Fl. Tellur. 3: 94, 1837. — *Fagopyrum convolvulus* (L.) H. GROSS Bull. Geogr. Bot. Acad. Int. 23: 21, 1913. — *Tiniaria convolvulus* (L.) OPIZ Sez. Rostl. Květ. Čes. 98, 1852.

EXSİKÁTY: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1028. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 1296. — Extra fines: Fl. Exs. Bavar., no 1593. — Fl. Bulg. Exs., no 532. — Fl. Jutl. Exs., no 599. — Fl. Olten. Exs., no 617. — Fl. Polon. Exs., no 406 et 515. — Fl. Siles. Exs., no 501.

Jednoleté byliny s kulovým, málo větveným kořenem. Lodyhy poléhavé, zřídka ovíjivé, (5-)15-40(-100) cm dl., zpravidla větvené, hranaté, ± drsné, zelené až červenavě nabělé. Čepel listů v obrysu trojúhelníkovitá, na bázi srdčitá až střelovitá, s ± zašpičatělými laloky, (1,5-)2,0-7,0(-10,0) cm dl., 1-6 cm šir., na vrcholu špičatá až dlouze špičatá, zelená až šedavě zelená; řapík 1-3(-4) cm dl.; botky krátké, 2,0-4,4 mm dl., lysé. Květenství v chudokvětých přetrhovaných úžlabních řídkých zdánlivých hroznech, kratších než listy nebo v úžlabních svazečcích. Květy drobné, nenápadné, 2,0-2,5 mm dl., stopka květní kratší než okvěti, okvětní listky ± do 1/2 srostlé, s 5 cipy na vnější straně zelenavými, žláznatými, na vnitřní bělavými, nitky tyčinek lysé. Nažky 3hranné, (2,5-)3,0-4,0(-5,0) mm dl., (1,8-)2,0-2,4(-2,6) mm šir., matné, po celém povrchu jemně nepravidelně bradavčité, černé, obalené zaschlým, výrazně kýlnatým, vzácněji velmi úzce křídlatým vnějším okvětím. VII-X. Tf.

2n = 20, 40 (extra fines)

Variabilita: Proměnlivý především ve vzrůstu, tvaru a barvě listů. Zajímavá je proměnlivost ve velikosti plodů; v přírodě nacházíme mnohdy jednotné populace s malými nebo velkými plody; snad je zde určitá závislost na počtu chromozómů.

Ekologie a cenologie: Pole, úhory, zahrady, opuštěná místa v okolí lidských sídlišť, rumiště, podél komunikací, vzácněji v řídkých travnatých porostech nebo křovinách. Roste jak na zásaditých, tak i kyselých půdách, kde je její výskyt poněkud hojnější. Převážně na písčitých a písčito-hlinitých půdách. Nejčastěji ve společenstvech třídy *Secalietea* a řádu *Polygono-Chenopodietalia*.

Rozšíření v ČR: Hojně až velmi hojně v celém území od nížiny do podhorského stupně. V nižších horských polohách roztroušeně, výše ojediněle (max.: Krkonoše, Krkonoš, zřejmě přechodný výskyt, 1380 m). — Mapy: SLÁVIK FKS 1986:168.

Celkové rozšíření: Evropa (kromě nejsevernějších oblastí), mírné pásmo Asie, s. Afrika. Zavlékán však do dalších oblastí (např. Severní a Jižní Amerika, j. Afrika, Austrálie apod.). — Mapy: HULTÉN FA 1968: 384; HULTÉN CP 1971: 237; AFE 1979: 32.

Význam: Plevel na polích (především v okopaninách), v zahrádkách, zahradnických podnicích apod. Při větším rozšíření může výrazně ovlivnit růst zejména mladých kultur. Nepříznivě působí ovíjení a splétání stébel obilovin.

2. *Fallopia dumetorum* (L.) HOLUB — opletka křovištní Tab. 85/1

Fallopia dumetorum (LINNAEUS) HOLUB Folia Geobot. Phytotax. 6: 176, 1971. — Syn.: *Polygonum dumetorum* L. Sp. Pl. ed. 2, 521, 1762. — *Fagopyrum dumetorum* (L.) SCHREB. Spicil. Fl. Lips. 42, 1771. — *F. membranaceum* MOENCH Meth. Pl. 290, 1794. — *Bilderdykia dumetorum* (L.)

Tab. 85: 1 *Fallopia dumetorum*, 1a - plod. — 2 *F. convolvulus*, 2a - plod.

DUMORT. Fl. Belg. 18, 1827. — *Tiniaria dumetorum* (L.) OPIZ Sezn. Rostl. Květ. Čes. 98, 1852.

EXSİKÁTY: PETRAK Fl. Bohem. Morav., no 148. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 1297. — Extra fines: Fl. Bav. Exs., no 1734. — Fl. Raet. Exs., no 1135. — Fl. Rom. Exs., no 1210. — Fl. Siles. Exs., no 930.

Jednoleté byliny s křídlovým kořenem. Lodyhy ovíjivé, pravotočivé, (40-)50-120(-300) cm dl., větvené, ± oblé, hladké. Čepel listů v obrysu trojúhelníkovitá, na bázi hluboce srdčitá až střelovitá, 2-8(-12) cm dl., 1-5(-7) cm šir., s laloky špičatými, tupými až zaokrouhlenými; na vrcholu špičatá až dlouze zašpičatělá, botky krátké, ± 4 mm dl., lysé, řapík 1-3 cm dl. Květy v 2-5květých svazečcích, uspořádaných do řídkých koncových nebo úžlabních zdánlivých hroznů delších než listy, vzácněji jen úžlabní svazečky. Květy ± 3 mm dl., okvěti do 1/2 srostlé, s 5 cípy, na vnější straně zelenavými, nežláznatými, na vnitřní straně bělavými, s vnějšími cípy křídlatými, po odkvětu se bělavá křídla nápadně zvětšují (1,0-1,5 mm dl.); květní stopky ± zděli okvěti. Nažky 3hranné, 2,5-3,5(-4,0) mm dl., 1,8-2,0(-2,5) mm šir., černé, lesklé, hladké, zcela zakryté zvětšeným až 1 cm dl. křídlatým okvětem. VI-IX. Tf.

2n = 20 (ČSR: 9. Dol. Povlt.)

Ekologie a cenologie: Lužní lesy, pobřežní křoviny v údolí vodních toků, vlhké křoviny v obcích a jejich okolí, vzácněji na okraji lesů v akátinách a světlých lesích, při komunikacích apod. Roste především na vlhkých až mírně vysychavých půdách různého složení. Nejčastěji ve společenstvech třídy *Galio-Urticea* (diagnostický druh svazu *Senecion fluvialis*), svazu *Alno-Ulmion* a řádu *Prunetalia*.

Rozšíření v ČSR: Rozšíření na našem území nerovnoměrné. V teplejších oblastech hojně až roztroušeně (např. Polabí). V mezofytiku roztroušeně až vzácně; vyskytuje se zde převážně v porůčí řek a větších potoků (např. v údolí Labe, Vltavy, Berounky, Ohře, Moravy, Odry apod.), zatímco na plošinách nebo hřebenech mezi toky chybí nebo je velmi vzácný (např. z., jz., j. Čechy). V oreofytiku neroste nebo ojediněle proniká na příhodná stanoviště v nejnižších polohách (max.: Bělá pod Pradědem, ca 800 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 168.

10. *Reynoutria* HOUTT. — křídlatka

Reynoutria HOUTTUYN Natuur. Hist. 2/8: 639-640, 1777. — Syn.: *Pleuropterus* TURCZ. Bull. Soc. Imp. Natur. Moscou 1: 587, 1848 p. p. — *Polygonum* L. sect. *Pleuropterus* (TURCZ.) BENTHAM et HOOKER f. Gen. Pl. 3: 99, 1880 p. p. — *P.* sect. *Reynoutria* (HOUTT.) NAKAI Bot. Mag., Tokyo, 23: 377, 1909.

Celkové rozšíření: Evropa (kromě s. oblasti), mírné pásmo Asie nesouvisle až po Tichý oceán, Malá Asie, Přední Asie, Afghánistán, s. Čína, zavlčený a zdomácnělý v Severní Americe. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 131; AFE 1979: 33.

3. *Fallopia aubertii* (L. HENRY) HOLUB — opletka čínská Tab. 87/2

Fallopia aubertii (L. HENRY) HOLUB Folia Geobot. Phytotax. 6: 176, 1976. — Syn.: *Polygonum aubertii* L. HENRY Rev. Hortic. 79: 82-83, 1907. — *P. baldschuanicum* auct. fl. europ. non REGEL.

Dřevité, lysé, ovíjivé liány až 6 m dl., s bohatě vyvinutým kořenovým systémem. Čepel listů kopinatá až trojúhelníkovitá, na bázi klínovitě zúžená až hluboce srdčitá nebo střelovitá, 2-7(-10) cm dl., 2-3(-4) cm šir., často mírně zvlněná; řapík 2-4 cm dl. Květenství bohatá lata svazečků (až 50 cm dl.). Květy 5-10 mm dl. Okvěti zpočátku bílé, později růžovějící, nitky tyčinek na bázi krátce chlupaté. Nažky 3hranné, 3,0-4,0(-4,5) mm dl., 2,0-2,5 mm šir., černé, lesklé, obalené zvětšeným, nápadně křídlatým okvětem. VII-X. Ff.

2n = 20 (extra fines)

Často pěstovaná liána v parcích, na plotech zahrad a zahrádek. Mnohdy zplaňuje (např. Praha, Křivoklát, Mladá Boleslav, Nymburk, Kolín, Brno, Břeclav). Původem z Dálného Východu.

Poznámka: S druhem *F. aubertii* byl v Evropě omylem zaměňován endemický druh pamiro-altajské oblasti *Polygonum baldschuanicum* RYEL.

Kříženci

1 × 2. *Fallopia convolvulus* × *dumetorum* = *Fallopia* × *convolvuloides* (BRÜGGER) HOLUB Folia Geobot. Phytotax. 6: 176, 1976.

Syn.: *Polygonum convolvuloides* BRÜGGER Jber. Naturforsch. Ges. Graubündens 29: 147, 1886. — *P. asperulum* ZAPAL. Consp. Fl. Galic. Crit. 2: 145, 1908. — *Polygonum dumetorum* var. *convolvuloides* (BRÜGGER) ROHLERA S.-B. Böhm. Ges. Wiss., cl. math.-natur., 1912/1: 104, 1912.

Dobře poznatelný kříženec podle úzce křídlatého okvěti na plodech a slabě lesklého až matného plodu s roztroušenými bradavkami. Roztroušeně mezi rodiči (např. Praha, Nymburk, Břeclav, Hodonín).

Tab. 86: 1 *Reynoutria sachalinensis*, 1a - plod. — 2 *R. japonica*, 2a - plod.

Tab. 87: 1 *Reynoutria* × *bohemica*. — 2 *Fallopia aubertii*, 2a - plod.

364 *Reynoutria*

